

Magyar honvéd jár túl a Dnyeszteren

Szántóföldek mellett visz az út, békésen ballagunk a toprongyos orosszal. Balról, a hegyoldal felől néha döbbenések hallatszanak. Lőnek. Valaki, valakire. Egy hegyi-ütegállásból minket is észrevehettek, mert néhány lövedék tíz-húsz méterre tőlünk csapódik be a földbe, de ügyet sem vetünk rá. Senkiföldje. Semmi baj.

– Mit is mondtál? – kérdezi egyszer csak a kísérom, úgy látszik, elunta magát. – Hogy Magyarországról jössz?

– Igen – felelem.

– És honnan tudsz oroszul?

– Orosz az anyám.

– Azt mondtad, zsidó vagy.

– Az apám. Szibériában volt hadifogoly.

A katona hümmög.

– Én is szibériai vagyok – jegyzi meg aztán, csak úgy mellékesen.

Vagy félóra múlva újabb faluba érünk. Az egyik ház előtt őr áll. Tisztelgés, bemegyünk. Rögtönzött irodahelyiség irattárolóval, íróasztallal és táborig telefonnal, az asztal mögött fiatal, pirosposztag tiszttal ül. A kísérom lejelentkezik, és átad neki. Hogy az arcvonal közvetlen közelében talált rám, és azt állítom, hogy szökevény vagyok, át akarok állni.

– Nahát, nahát – ingatja fejét a tiszt. – Rendben van – bólint. – Elmehet.

A kerek képű katona, rongyos batyujában a kincset érő tojásokkal, tiszteleg és távozik.

Kettesben maradunk a tiszttel. Jól megnéz magának. Szó, ami szó, lelkesedésnek a nyomát sem látom a szemében. Faggatni kezd, egy füzetbe jegyzetel. A nacionalém hallatán – hogy zsidó is vagyok, meg magyar, de orosz is – a szemem sem rebben. A munkaszolgálat intézményéről viszont mintha soha nem is hallott volna még, és nem érti, hogy kerülhettem civilben és fegyvertelenül, mégis a hadsereg kötelékében a frontra. A csodálkozása annyiban persze megalapozott lehetne, hogy ha munkaszolgálatos vagyok, ha nem, pár hetes újoncként csakugyan nem lett volna szabad a frontra kerülnöm, de hát a magyar honvédségi törvény ide vonatkozó rendelkezéseit ő aligha ismerheti.

Végül is nyilván arra a következtetésre jut, hogy az állításaim, különösen így együtt, enyhén szólva gyanúsak. Maga elé húzza hát a táborig telefont, kapcsolatja valami felettesét, és röviden beszámol a fejleményekről. Hogy egy furcsa személyt hallgat ki épp: az arcvonalnál fogták el, civilben van, magyarnak és zsidónak, sőt oroszoknak is vallja magát, de egyik sem nagyon hihető róla, bár oroszul tűrhetően beszél, és emellett állítólag németül is tud, de azt mondja, harcolni akar a németek ellen, magyarokra viszont nem fogna fegyvert. Nagyon zűrös, és több, mint gyanús a fickó, meg kéne egy kicsit szorongatni, hogy elmondja az igazat. És ha hazudott eddig, akkor ugye...

Kimegy a vér az arcomból. Ha kémnek találnak, könnyen lehet, hogy annak az SS-nek lesz igaza, aki átsegített a senkiföldjére: *Bumm!* Vagyis akkor az apámnak, sőt az anyámnak is, és mindenkinek, aki hülyének nézett.

Kihallgatóm lerakja a kagylót, föláll, megkerüli az asztalt, az ajtóhoz siet, és behívja az egyik katonát.

Ebben a pillanatban megint megszólal a telefon. A tiszt megtorpan mellettem, átnyúl az asztal fölött, úgy veszi föl ismét.

– Igen – mondja. – Igenis! – Fülíg szalad a szája. – *Pervoje maja, da!* – kiáltja a kagylóba, bólint. Lecsapja a telefont, és a várakozó bakához fordul. Futólépésben indulás az ellátó részleghez kettő üveg vodkáért! Mellesleg pedig vigyen magával engem is, és adjon le a gyűjtőhelyen.

Kő esik le a szívemről: ezt is megszútam, agyonlőni, úgy látszik, most sem fognak.

*

Azt hamar belátom, hogy a vodkának kétségkívül köze lehet május elsejéhez, ami itt nyilván ünnepnap. Abból pedig, hogy az ünnep hétfőre, vagyis holnapra esik, most ugyanis április 30-a, szombat van, már szinte magától értetődően következik, hogy bármilyen jó hecc lenne is főbe lőni engem az úri közönség előtt, az ünnepi hangulatnak sokkal praktikusabb forrása lehet a vodka, mert a kivégzéshez szükséges formások – vallatás, jegyzőkönyv, ítélethozatal és a többi – túlságosan is sok macerával járnának.

Kíséröm a szomszéd faluba visz, és átad egy altisztnek. Az altiszt, egy pajtát őrző részleg parancsnoka, unott arccal fogad, kinyitja az ajtót, és nem túl udvariasan belök a pajtába.

Félhomály. A földre szórt szalmán rengeteg katona – többnyire magyar határvadászok meg valamennyi német – üldögél és hever. Meglepetten bámulnak rám. Becsapódik mögöttem az ajtó.

– Jó napot. *Guten Tag* – köszönök udvariasan.

Ezzel még nagyobb feltűnést keltek. Az ócska gönceimből ítélve nyilván helybelinek néztek.

– Nafene – böki oda valamelyik magyar a fal tövéből. – Téged meg honnét szalajtottak, koma?

– Munkaszolgálatos vagyok – mondom neki. – Voltam – helyesbíték. Öt per hármás munkaszolgálatos század.

– Aha – bólogat az illető. – Szökés?

– Szökés – hagyom helyben.

– A ruszki meg elkapott.

– El.

Egyelőre ennyiben maradunk. Nyilván megvan mindenkinek a maga története. Levackolok a legközelebbi sarokba egy barna képű hadapród őrmester mellé. Bizalmatlan pillantást vet rám, arrább húzódik, látom, ahogy összesűg a cimborájával. Annyi baj legyen, legalább nem nyaggatnak. A félhomály és a zsongás elálmosít. Arra riadok, hogy nyílik az ajtó, fegyveres őrlép be rajta, ázsiai képű, szűk homlokú fickó, mintha csak egyenest egy *Signal*-képriportból szalajtották volna, két önkéntest kér, oroszul persze, az ebédosztáshoz.

– Na, hál’ istennek! – szalad ki a számon, mert nagyon éhes vagyok. Az őrmester gyanakvó pillantást vet rám.

– Mit mond? – kérdezik a magyarok innen-onnan.

– Két önkéntest! Ebédosztás! – ugrik talpra a hadapród, és fontoskodva körül néz. – Na?

Két baka az ajtó közeléből fölkászálódik, és kimegy az oroszral. Jókora kondérral térnek vissza, rúdon cipelik, a pajta közepén óvatosan a földre helyezik. Kása gőzölög benne, kölesnek nézem. Néhányan megrohamoznák, de az őrmester – bár senki sem kéri rá – sorakoztat bennünket, és egyenként nyújtjuk az ételosztó oroszoknak, ki-ki, amije van, a csajkát, a konzervdobozt, akármit. Van, akinek kanala sincs, de sebaj. Nekem szerencsére megmaradt a csajkám és a kanalam is, elégedetten botorkálok vissza a helyemre. A pajtában elcsitul a beszéd, hosszú percekig szinte csak bádögzőrgést és csámcsogást hallani.

– Te is kárpátaljai vagy? – sandít fel rám egyszer csak a hadapród.

A csajkám már simára nyalva, a maradékot szopogatom az ujjamról. Megrázom a fejemet.

– Csak merthogy mintha értetted volna, mit mond a ruszki.

– Kitaláltam – törlöm meg a számam.

– Ne hamukálj – ingatja a fejét. – Tudsz oroszul.

– Orosz vagyok – vetem oda neki erre.

– Hogyhogy? – kerekedik el a szeme.

– Félig – mondom. – Át akartam állni – teszem hozzá.

– És? Nem kellesz nekik?

– Hagyjuk ezt – legyintek. Ő kíváncsiskodna még, de visszahúzódok. Fáradt vagyok.

Este korpalevest kapunk egy kockányi fekete kenyérral. A köpenyembe burkolózva hamar a falnak fordulok. Mindenütt vizket, sokáig vakaródzom, míg végre mégiscsak sikerül elaludnom.

*

– *Én azt hittem, hogy átkísérnek az oroszokhoz, és avval minden megoldódik. De nem. Majdnem főbe lőttek. Csak a május elseje miatt úsztam meg. A vodkaosztás miatt. Pedig biztos örültek már, hogy na, lesz egy kis szórakozás, egy jó kis kivégzés, még talán meg is fogják dicsérni őket... De hát a vodka, az közbeszólt.*

– *Nem bánkódtál később, hogy jaj, mégse kellett volna? Nem bántad meg?*

– *Miért bántam volna? Nem bántam. Nem ezeken gondolkodtam! Nem olyasmiken gondolkodtam, amiken te gondolkodsz most. Hogy vajon mi lett volna meg mi nem, meg így meg úgy... Egyáltalán nem. Hanem hogy kapok-e enni.*

– *Jó, hát volt egy terved, és az nem sikerült.*

– *Az nem sikerült. Az orosz elhárítótiszt fütyült rá, hogy én őhozzájuk akarok állni. Állsz te az anyádba... Szóval nagyon gyanús voltam. És a legbiztosabb az lett volna, hogyba agyonlőnek. Csak akinek agyon kellett volna lőnie engem, azt elküldte ez a tiszt két üveg vodkáért. Engem meg bedobtak egy nagy csűrbe. A többiek közé, így mondta. És volt ebben a csűrben vagy... háromszáz magyar fogoly.*

Meg harminc német. Szóval a többi foglyok közé dobtak, fogolynak, engem is. És oda jött aztán toborozni másnap a hogy is hívják... a Zöld.

– Milyen Zöld?

– Zöld egyenruhában. Vas. A Vas Zoltán.

– Aki a Rákosival együtt ült, és aztán...

– Mit tudom én. Azt hiszem. Lebet.

– A negyvennyolcas zászlókért cserébe engedték ki Moszkvába őt is. Aztán egy ideig budapesti polgármester is volt, aztán meg a Nagy Imrével... Olvastam valaha a visszaemlékezéseit.

– Igen?

– Rólad nem írt.

– Engem le se szart.

– Utólag visszatekintve mégiscsak így jártál a legjobban.

– Én nem akartam jól járni! Én harcolni akartam, és számoltam azzal, hogy elesek. És úgy is lett majdnem. Persze nem úgy, hogy harcban a németek ellen, hanem ahogy az SS-ek is mondták. Hogy letérdepeltetnek és tarkón lőnek. Csak aztán jött a május elseje meg a vodka.

*

Másnap délelőtt egy szovjet tiszt és egy altiszt kíséretében furcsa ember lép a pajtába. A dupla tokájához és a hivatalnokos szemüvegéhez sötét orosz inget, zöld bricsesz nadrágot és katonás csizmát visel, de sapkája nincs, göndör fekete fürtjei rakoncátlanul lengedeznek a födetlen fején. Kissé szétvetett lábbal megáll, kihúzza magát, hogy csak úgy düllend a pocakja, és ünnepélyes arccal körülnéz.

– Vas Zoltán őrnagy vagyok – mutatkozik be némi hatásszünet után –, a szovjet hadsereg tisztje. Jelentkezőket keresek. Vannak-e maguk között olyanok, akik hajlandók együttműködni velünk? Például úgy, hogy visszamennek a csapattestükhöz, és ott felvilágosító munkát végeznek a bajtársaik között?

A felhívás meglehetősen izgalmat kelt, elég nagy zúgás is támad. Ilyesmire én biztos, hogy nem lennék kapható, de hát nem véletlenül nem is lettem én honvéd. Ha honvéd volnék, nem tudom, hogyan reagálnék most; a túlnyomó többség mindenestre óvatos gyanakvással látszik fogadni az ajánlatot.

– Én a magam részéről befejeztem a háborút – jegyzi meg a közelben valaki félhangosan.

– Nekem viszont tököm tele máris a fogsággal – fakad ki mellette egy zászlós. – Szibériába pedig nem megyek – rázza a fejét –, nincs az az isten! – És feltápaszkodik, hogy jelentkezzen a csizmás zöld embernél. Négyen-öten, ha lehetnek, csupa tiszt vagy tiszthelyettes, akik követik a példáját. Hegyezem a fületem, vajon mire jutnak. És hallom, ahogy azt mondja ez a zöld őrnagy:

– Magukat ejtőernyővel fogjuk ledobni Magyarországon. Előtte persze megfelelő kiképzést kapnak.

Szóval a tisztok diverzánsnak kellene. És eszembe jutnak azok a kommunista kémekre és diverzánsokra figyelmeztető titkos körlevelek, amikre az angyalföldi leventeparancsnokság irattárában bukkantam. Hát tessék, íme, itt vannak. Őket

dobják le majd Sárospataknál, ők esnek el tűzharcban Salgótarján mellett, őket fogja elítélni a hadbírótság, őket akasztják fel Sátoraljaújhelyen.

Őket, és nem engem.

Egyszer csak azt látom, hogy az a barna képű hadapród őrmester, aki már tegnap is úgy fontoskodott, odalép Vas Zoltánhoz.

– Őrnagy úr! – azt mondja. – Van itt valaki, aki azért szökött meg munkaszolgálatból, mert át akar állni, az oroszok oldalán akar harcolni. Ott van, ni – mondja, és rám mutat.

– Munkaszolgálatból? – kérdezi Vas Zoltán, és szórakozottan felém néz, de épp csak egy pillanatra, aztán folytatja a diskurzust a reménybeli diverzánsokkal.

A rongyaimban nem kelthetek valami bizalomgerjesztő benyomást, de rá kell jönnöm, hogy a zöld ember – zsidó-e vajon? – nem ezért néz át rajtam, hanem azért, mert muszos vagyok, tehát nyilván zsidó is, azaz nem vagyok érdekes, nem vagyok alkalmas a bomlasztásra, használhatatlan vagyok. Hogy ennek a Vasnak nem fegyvertársak, hanem magányos diverzánsok, nem hősök, hanem önfeláldozó balekok kellene. És hogy én ezek szerint még annak sem vagyok jó: hiába hittem, hogy tárt karokkal fogadnak majd ideát, íme, még baleknak, még muszkavezetőnek sem keltek.

Ezek szerint. És ezek szerint mindaz, amit kigondoltam, amit elterveztem, amit elkövettem és amin eddig keresztülmentem, teljesen hiábavaló volt, örülhetek, hogy még élek.

Örüljek? Nagyon el vagyok keseredve. Aztán egyszer csak az jut eszembe: na jó, akkor mostantól tényleg ez lesz. Örülök, hogy élek. Amúgy meg igyekszem arra koncentrálni, hogy ha egyszer a szovjet csapatok már a Kárpátokig, vagyis a magyar határig jutottak, akkor nemsokára vége kell hogy legyen az egész háborúnak, kész-passz, hiszen Magyarországon átgázolva már német földön fogják telibe kapni, és a szemből nyomuló nyugati szövetségesek segítségével ronggyá verni a hitlerista hadsereget. Néhány hónap kérdése lehet már csak az egész.

Én pedig addig legalább megismerem a szülőföldemet.

*

Másnap gyalog elindulunk kelet felé. Egy másik, nagyobb hadifogolycsoport is csatlakozik hozzánk, őket eddig a falu túlsó szélén őrizték valami gazdasági épületben. Néhány tucatnyi némettel együtt összesen vagy ötszázan lehetünk. Amennyire tudom, én vagyok az egyetlen munkaszolgálatos.

A gyaloglás nem fárasztó. Cipelnivalója senkinek sincs, amink volt, azt elvették. Az örök nem hajszolnak, viszonylag kényelmesre veszik a tempót, nyilván üdülés ez most nekik a frontszolgálathoz képest. A májusi nap finoman melenget, madarak csicseregnek. Bal-jobb, egy-kettő.

– Nóta! – rikkantja el magát egy határvadász, és rázendít: – *Magyar honvéd jár túl a Dnyeszteren...*

– ...*körülötte már égnek a falvak...*! – kapcsolódik be vígan egy mellette menetelő.

– Meg vagytok bolondulva? – förmed rájuk egy harmadik. – Még megérti valamelyikük – mondja fojtott hangon. – Tolmácsuk is van, ni! – mutat a hadapród őr-

mesterre, aki folyton a szovjet őrpáncsnokot is furikázó málhásszekér körül sündörög. Szegről-végről ruszinnak mondja magát, töri is valamennyire az orosz, és szemlátomást igyekszik minél inkább belopni magát az oroszok kegyeibe.

Megyünk és megyünk. Dél is elmúlik, a nap egyre melegebben süt, fáradunk nagyon, de csak egy kútnál állunk meg egyszer rövid időre, hogy teleigyuk magunkat, aztán már indulunk is tovább. Mire estébe hajlik a délután, rogyadozik a lábunk, korog a gyomrunk, végleg elmúlik mindenkinek a nótázhatnékja.

– Mi lesz a koszttal? – vonják kérdőre innen is, onnan is a hadapródot.

– Azt mondja a főhadnagy elvtárs – tudatja velünk bennfentes hangon –, hogy nemsokára elérjük a géhás központot, ott fogják majd rendezni az ellátmányunkat. Bírjátok ki most már.

– Szarházi – morogja mellettem egy hatalmas termetű határvadász. Székelyföldről származik, Bodor Andrásnak hívják, civilben favágó. – Könnyű neki! – mondja. – Őt a főhadnagy a tenyérből eteti. – Merthogy nagy darab fekete kenyeret kapott tőle, látta ő jól.

Sötétedéskor egy falu széli pajta körül végre letanyázunk. Elcsigázva és üres gyomorral roskadunk a földre. Behunyom a szemem, azonnal el is aludnék, de szörnyű viszketés tör rám megint, nem győzők vakarózni.

– Mutasd csak magad! – figyel fel rám a székely favágó, a Bodor nevű, elkéri az ukránoktól kapott kabátomat, kifordítja, és szemügyre veszi. – Csupa serke – állapítja meg. – Föl ne vedd többet – mondja, és undorodva nyújtja vissza nekem, én pedig fogom, és egy trágyadombra hajítom. De késő: mint kiderül, minden ruhadarabom tetvekkel van már tele. Most veszem csak észre, hogy mások is vakaróznak, bár számukra ez, úgy látszik, nem újdonság. Én pedig látni sem láttam még tetűt soha életemben. De lassan én is belenyugszom, és azzal a vigasztaló gondolattal vakarózom tovább, hogy a viszketés legalább eltereli kissé a figyelmemet a mardosó éhségről.

Már takarodóhoz készülődnénk, amikor egyszer csak azt halljuk:

– Sorakozó a tábori konyha előtt!

Most aztán bezzeg a tetveket felejttem el egy csapásra, és hálás szívvel pattanok fel. Fogolytársaim is szinte üdvözült arccal, hosszú, tömött sorban indulnak a tábori konyha üstje felé. Sűrű kukoricakása gőzölög benne, ráadásul ígéretesen illatozva jócskán dúsítja is valami, amit jól értesült sorstársaim amerikai konzervhúsnek mondanak.

Végül is viszonylag elégedetten alszom el. Tetvekkel álmodom.

*

Hajnali ébresztő. Vízet reggelizünk. Ha tudnánk, hogy mostantól napokig nem-hogy ételt, de vizet sem fogunk kapni, bizonyára jobban megbecsülnénk, hogy most legalább még teleihatjuk magunkat, de hát nem tudjuk – honnan is tudhatnánk? –, és zúgolódnunk. Aztán persze fölkászálódunk, menetoszlopokba rendeződünk, és indulunk tovább keletnek.

Szép időnk van ma is, de egyre komorabban menetelünk, az örök is mind durvábban lökdösik a sorból kilógókat, az egyik a derékszíját is leoldozza, azzal vág végig a renitenseken, a tegnapi reggeli majális hangulat már a múlté. Ma gázolajbűzt oká-

dó T 34-es harckocsioszlopok végeláthatatlan sora, amerikai gyártmányú gépkocsik karavánokba rendeződő sokasága – úgyszintén amerikai gyártmány mind, akárcsak az esti konzervhús, csupa Jeep és Studebaker – jön szembe velünk, dübörög, csikorog, berreg és porzik. Arra sietnek, amerről mi jövünk, a front, a magyar határ, Debrecen és Szolnok, Hatvan és Budapest, Berg nagypapa háza és a Mohács utca felé.

Egyszer csak oldalba bök valaki, hogy hívat az őrparancsnok. A főhadnagy most is a málhásszekéren zötykölődik, a hadapród is vele van – mivel tisztnek cseenek már velünk, ő itt a rangidős most már –, nem szól semmit, csak int, és maga mellé mutat.

– Adja elő az aranyát! – szólít fel minden kertelés nélkül, ezúttal magázódva, amikor felugrom, és illedelmesen helyet foglalok. Magyarul beszél, de a főhadnagy helyeslőleg bólogat, nyilván tudja, miről van szó, megbeszélték. – Hol az arany?

– Miféle arany? – bámulok rá értetlenül.

– Maga mondta, hogy munkaszolgálatos, nem? Vagyis zsidó. A főhadnagy elvtárs pedig tudja, hogy a zsidóknak a bőrük alatt is pénz van. Adja át neki szépen a napóleonejait, vagy amiye van.

– Nincs énnekem semmim! – tiltakozom.

– Nézze csak meg a gatyakorcában. Na? Megvan?

Elönt a pulykaméreg:

– Meg ám, a tetveim! – mondom.

– Hát jó – vágja el a vitát a hadapród. Ha huszonnégy órán belül nem tér észhez, akkor majd a főhadnagy elvtárs veszi kézbe a dolgot. És akkor aztán csak megtaláljuk mi azt az aranyacskát.

Elképedve nézek rá. Komolyan beszél ez? Az őrparancsnok szigorúan bólogat tovább.

– Na, mars vissza a menetoszlopba – mondja a hadapród. – Huszonnégy órát kap. Holnap ilyenkor jelentkezik.

– Mit akart az orosz? – tudakolja András, az óriás székely favágó. Hegyezik a fülüket a határvadász társai is. Beszámolok nekik a főhadnagy képtelen követeléséről és a huszonnégy órás ultimátumról. – A hadapród tett bogarat a fülébe, az szédíti – állapítja meg az egyik. – Az istent az anyjába! – mondja a másik. – Agyon kéne csapni, még mielőtt megérkezünk – vágja rá a harmadik.

De csak megyünk tovább étlen-szomjan, meg-megbicsakló térdekkkel, kisebesegett lábbal. Este a puszta földre rogyunk le, a csillagos ég alatt éjszakázunk. Álomban most egy T 34-es gördül be a Mohács utcába. Nyílik a tornya, egy katona dugja ki belőle a fejét, körülnéz. Füles børsapkája és tatár képe van. Én vagyok az.

*

A reggeli létszámenellenőrzéskor kiderül, hogy négy fő hiányzik. Nyilván éjszaka szöktek meg, kíváncsi vagyok – bár megtudni aligha fogom –, hogy meddig jutnak. A főhadnagy magánkívül tumbol, tajtékzik, úgy káromkodik, ahogy az anyám szokott, ha rájön a dilihopp. Az őrszemélyzet persze kontráz neki, de hát tehetetlenek, civilekkel itt és most nem tudják kipótolni a hiányzó létszámot, ahogy – mint hallom – megszállt területeken szokták. Egyelőre tehát nincs mit tenni, indulunk tovább.

Étlen és szomjan, erőltetett menetben, harmadik nap.

A parancsnoki szekér ma is nagyjából az én részlegemmel egy vonalban halad. A főhadnagy mellett változatlanul ott dagasztja a mellét a hadapród is. Időnként mint-ha összehajolnának, és rólam volna szó, mert nem felejtették el az ultimátumot. Adom-e az aranyat, vagy nem adom? És most is csodálkozva állapítom meg, hogy nem félek, inkább csak várom, hogy na, vajon mi lesz, ha letelik a huszonnégy óra.

A délelőtt közepe felé váratlanul egy nyitott tetejű tiszt gépkocsi fékez a metetoszlopunk mellett. A főhadnagy furcsa módon megálljt vezényel, leugrik a szekérről, a gépkocsihoz siet, és katonásan lejelentkezik a benne ülő kék sapkás tiszt-nél. Feltűnő, mennyire összekapja magát most az őrség is, milyen szabályszerű lett hirtelen a viselkedésük. Eddig mintha észre se vették volna, ha tiszt jármű érkezik. Aztán csak annyit látok, hogy a főhadnagy nagyon magyaráz valamit a kocsiban ülő kék sapkásnak – alezredesnek nézem –, az meg hirtelen leinti, és rám mutat. A főhadnagy erre szolgálatkészen felém fordul, és magához rendel.

Kilépek a sorból, odamegyek. Talán jelentkeznem kéne – oroszul? magyarul? –, de csak megállok és várok.

– Ért oroszul? – kérdi tőlem az alezredes.

– Igenis, értek – válaszolom.

– Hol tanulta? – tudakolja.

– Otthon, Budapesten. Az anyámtól – mondom.

– Orosz az anyja?

– Igenis.

– Ó honnét való?

– Novoszibirszkából – mondom. – Vagyishát Novonyikolajevszkából – pontosítok. – Amikor eljött, még úgy hívták.

– Miért jött el? – faggat tovább az alezredes.

– Feleségül vette őt az apám. Ott volt hadifogoly. A 22-es túszcserével szabaddult, és magával vitte.

– Vagyis maga már Magyarországon született.

– Nem – rázom a fejemet. – Moszkvában. *Orlikov pereulok seszty* – teszem hozzá kissé szemtelenül a Szonya nagynénémék valahai címét.

Ekkor váratlan dolog történik.

– *Orlikov pereulok?* – mosolyodik el szélesen a kék sapkás tiszt, és három ezüst metszőfog villan a szájában – Pont ott lakom én is. Nahát! – hitetlenkedik. – Nahát, nahát! – csóválja vígan a fejét. – De a régi házakat már lebontották ott. Tudta?

– Nem.

– Én már olyanba költöztem, amit a helyükre építettek. Nahát! – villan ismét a három ezüst fog. – És maga? – tér vissza aztán a tárgyra. – Hogy esett fogságba?

– Megszöktem.

– Szóval katonaszökevény. Aha.

– Nem katona voltam, hanem munkaszolgálatos. Az apám miatt – teszem hozzá, hátha nem érti.

– Hogyhogy az apja miatt? – csodálkozik, és tényleg nem érti.

– Az apám zsidó – magyaráznám. – Illetve... – bonyolítanám tovább a dolgot, de meggondolom magam, és elhallgatok.

- Aha – bólogat az alezredes –, értem már. Szóval ezért szökött meg.
- Jelentem, nem ezért – mondom. – Hanem azért, mert át akartam állni.
- Át akart állni?
- Orosz vagyok – vágom ki büszkén. – Együtt akartam harcolni magukkal.

Egy pillanatra most mintha zavarba jönne a magas rangú látogató. Aztán meg mintha úgy döntene, hogy ezt inkább elereszti a füle mellett. A főhadnagyra pillant, majd megint vissza énrám.

- Na jó – mondja végül. – Van valami panasza?

– Jelentem, nincs – felelem, és én is a főhadnagyra nézek. – Csak szeretnék minél előbb találkozni a rokonaimmal – mondom, magam sem értem, hogy miért. A nagy ember fölnevet.

– Nem olyan egyszerű ám az! Egyelőre sajnos háború van még – világosít fel, mintha nem tudnám. – De megpróbálhatom azért majd értesíteni őket.

Na persze, gondolom. Bár a házukat, mint ő maga mondja, azt sajnos lebontották már. Sajnos.

– *Orlikov pereulok seszty!* – villantja rám búcsúzóul még egyszer az ezüst fogait, majd a főhadnagyo-hoz fordul. – Vigyázzanak rá! – figyelmezteti.

Int a sofőrnek, és elhajtanak.

*

– Volt ott egy szintén fogoly magyar törzsőrmester vagy mit tudom én... az szólt az orosz kísérőtisztnek, hogy miután én zsidó vagyok, nyilván aranyat dugdosok, és azt jó volna elszedni tőlem. És akkor hívatnak a hogyishívójákhöz, a parancsnokhoz, és az azt mondja, hogy... hogy na, hol az az arany, vegyem elő. Mondom, énnekem aztán nincsen semmiféle aranyam. És be vagyok persze szarva. Mire ő, hogy na jó, hát akkor menjek. A magyar meg erre, hogy persze, menjek csak. Hogy ne féljek, nem fognak megmotozni. Éppen csak szöveget vernek a cipőtálpamba, hogy ne tudjak járni, aztán akkor szépen agyonlőnek, és úgy mégiscsak meglesz az arany, amit rejtegetek. Szóval meglesz az, azt mondja, meglesz, ne féljek.

– Te meg persze féltél, gondolom.

– Tőle nem. Juszti sem. Pedig nyilván kellett volna. Na de aztán másnap jött az a gépkocsi azzal a magas rangú politikai tiszttel, aki megállította a menetet. Talán alezredes volt, nem is tudom. Hogy hova mennek, mi van, satöbbi... Ez a főhadnagy meg nyilván egyből mondta neki, hogy van itt egy furcsa ember, aki nagyon gyanús ezért meg ezért, na de ő majd a körmére néz. Talán arra számított, hogy ez az alezredes, szóval ez a politikai izé, hogy ez vagy most mindjárt előkapja a pisztolyát, és agyonlő engem, őt pedig kitünteti, vagy... mit tudom én. De nem ezt történt, hanem az, hogy az alezredes odahívatott magához, kérdezgetni kezdett: hogy kerültem ide, ki vagyok, mi vagyok, satöbbi. Hogy hol születtem. Mondom, Moszkvában. Orlikov pereulok seszty. Nabát, azt mondja. Hát én majdnem ott lakom! A pontos lakcímét azért persze nem mondta meg.

– Ez az Orlikov... ez hol van?

– A Vörös tér közelében.

– Az jó hely.

– Jó. Ott laktak a Szonya néniék.
 – *Aha.*
 – *Szóval, kedélyesen elbeszélgettünk. Aztán a végén azt mondta ez az alezredes a főhadnagynak, hogy énrám különösen vigyázzon, és jelentse majd, amikor a hadifogoly-gyűjtőhelyre kerülünk, hogy én ki vagyok, mi vagyok, satöbbi.*
 – *A jószágos szovjet ember. Megmentette az életedet, pedig agyon is lőhetett volna, mint Lenin elvtárs.*
 – *Úgy van.*
 – *Elárultad neki, hogy azért szóktél meg, mert át akartál állni hozzájuk?*
 – *Elárultam.*
 – *Akkor hogyhogy nem ölelt a keblére?*
 – *Tessék?*
 – *Miért nem mondta azt ő sem, hogy csapj fel közénk? Ha egyszer olyan nagy ember volt. Hogy itt a helyed miköztünk, nem a foglyok között.*
 – *Nem azt mondta.*
 – *Jó, de miért nem?*
 – *Már megint ilyeneket... Mit tudom én! Hogy ki mit miért... Tőlem ilyet te hiába kérdezel!*
 – *Hát kitől kérdezzem?*
 – *Tőle.*
 – *Tudtam, hogy ezt fogod mondani.*
 – *Na ugye.*
 – *Szóval?*
 – *Semmi. Szőget mindenestre nem vert senki a cipőmbé. Mehettem és éhezhettem tovább én is együtt a többi fogollyal. Nagyon ébesek voltunk, mert négy egész napig nem kaptunk enni. Meg inni sem. Borzasztó volt az a menetelés.*

*

A főhadnagy megkönnyebbülten néz az elporzó tiszti gépkocsi után.

– Nana! – fenyeget meg aztán tréfásan a mutatoujjával. – *Ozormoj cselovek!* Nagy franc vagy te! De eszed, az van. Na, mars vissza a helyedre – mondja, és a hadapróddal együtt ő is visszakapaszkodik a málháskocsira.

A napóleonaranyak és az én főbe lövetésem kérdése tehát lekerül a napirendről, az ellátásunké viszont annál kevésbé. Kóválygó fejjel, botladozva, feltört lábakkal folytatjuk a menetelést étlen-szomjan, és mintha már az őrség vastartalékai is kimerültek volna. A negyedik nap estéjén beérünk egy nagyobb településre, és négy nap után először végre megint enni kapunk, a menü pedig ismét amerikai húskonzervvel dúsított kukoricakása. Ehetünk is, amennyi belénk fér.

Másnap így már valamivel jobb hangulatban indulunk tovább. Az országút lankás vidéken, szántóföldek, jókora kolhoztáblák közt kanyarog, a szépen kéklő májusi égről szépen süt le ránk a nap, szinte meg is feledkezünk róla, hogy megvert ellenségek vagyunk, és a legyőzőink voltaképpen azért mégiscsak a hatalmas ország belsejébe, kelet és észak felé terelnek bennünket, ahol aztán a foglyaik leszünk, talán évekig is. Ami egyben az én szülőföldem is persze, figyelmeztetem

rá magamat néha, éppenhogy ünnepélyesen és várakozástelien. A már-már idilli hangulatot az sem igazán zavarja, hogy időnként katonai repülőgépek húznak el a fejünk fölött. Magasan szállnak, ügyet sem vetünk rájuk.

Aztán hirtelen csak lesújt ránk az isten haragja.

Utólag nemigen érthető, miért is nem számolt vele senki, én legalábbis nem számítottam rá, és másokon sem láttam a jelét különösebb veszélyérzetnek, de tény, hogy szinte még akkor sem fogunk gyanút – mintha bizony réges-rég véget ért volna már a háború –, amikor az egyik repülőraj két tagja, két német vadászgép, egyszer csak kiválik a többi közül, és éles fordulattal felénk sűvít. Aztán lecsapnak ránk, és végiggépágyúzzák az országutat. Egyetlen perc csak az egész, de ez alatt az egyetlen perc alatt érvényét veszti minden szabály. Az örök a fegyverüket elhajítva, velünk együtt vetődnek az árokba vagy a széleken útjavítás végett felhalmozott zúzalékkő mögé, ki-ki ösztönösen összehúzza magát, igyekszünk láthatatlanná válni. Aztán a perc múltával, az újabb percnyi csendben azt láthatja, aki felsandít nagy óvatosan, hogy a két gép egy elegáns kanyar után megismételné a tűzcsapást, de akkor – tudom majd meg valakitől, aki csakugyan látta – a menet élét alkotó német különítmény egyik őrmestere feláll, és valamiféle karjelzéseket ad, a gépek pedig másodjára már tüzelés nélkül szállnak el fölöttünk, majd fölhúznak a magasba, és nyomuk vész a továbbra is szép kék májusi égen.

Az ismét beálló csöndbe orosz szitok- és vezényszavak hasítanak, magyar és német káromkodás, kiáltozás, jajgatás töri meg. A legborzalmasabban épp mellettem jajgat valaki. Háttal fekszik nekem, a háta pedig széjjel van nyílvá. A gerincét, a lucskosan csillogó belső szerveit, a beleit is látni a szerencsétlennek, úgy válik ketté az egész ember, mint a hasított disznó. És üvölt, hörög, bugyborékol és rángatózik, amíg meg nem hal végre.

Én felpattannék, de elsőre nem boldogulok, deréktől lefelé mintha elzsibbadtam volna.

Mi van? Velem mi van?

Most látom csak, hogy jópáran fekszenek még körülöttem. Akkor hát rosszul tette, aki a zúzalékkő mögé ugrott. A szétrobbanó kőszilánkok – állapítják majd meg a nagyokosok – pusztítóbb hatásúak, mint a lövedékrepeszek. Mindenesetre engem is egy kődarab találhatott telibe deréktájon. Kitapogatom az ütés helyét. Semmi vér. Semmi vész. Semmi? Csak egy dudort érzek. Megpróbálkozom még egyszer, óvatosan föl szeretnék tápázkodni, de segítség nélkül most sem megy. A bajtársaim – Bodor András és a székely favágócimborái – támogatnak jobbról-balról. Magyaráznák az ide-oda rohangáló főhadnagynak, hogy tegyenek föl engem is a sebesülteket szállító egyetlen szekérre, mert járasképtelen vagyok, de a főhadnagy idegesen legyint: a szekéren énnálam súlyosabb eseteknek sincs már hely.

Hat halottunk van. A főhadnagy szinte örül a veszteségnek, így legalább igazolhatja a szökések miatti létszámbiányt. Én meg annak örülhetek megint csak, hogy élek, bár ezt az örömet csökkenté kissé, hogy nem tudok járni. Pedig ez is jól jön majd még. Mi az, hogy! És ha tényleg annyi csak a célo, hogy életben maradjak, akkor annak is örülnöm kell, hogy hadirokkant lettem, gondolhatnám előrelátóan. De sajnos elfelejtettem már, hogy mi a célo, előrelátó pedig pláne nem vagyok.